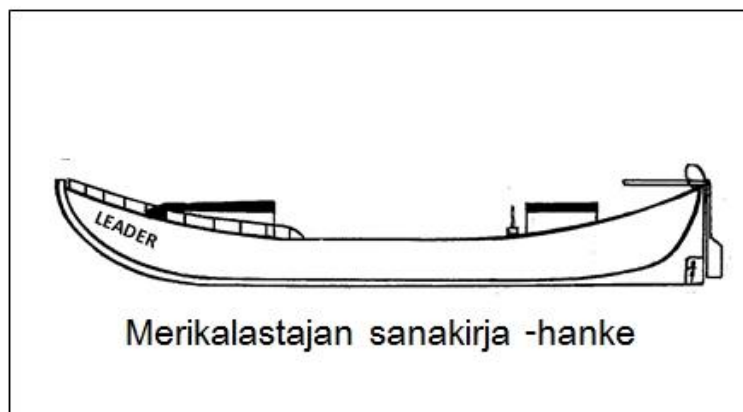

Selkämeren kansallispuiston ystävät ry ja Merikarvia-seura ry

LEADER-hanke ”Merikalastajan sanakirja”

Kalastajien haastattelu

Haasteltavat: Markku Bondfolk (s.1951) ja Aarre Österlund (s. 1944)

Haastattelija: Juhani Mellanoura

Haastatteluajankohta: 9.6.2016

Tekstin purki ja litteroi ääninauhalla Juhani Mellanoura. Murreversio.

Aineistona MP3 digiäänite yhteensä noin 3,5 tuntia. Äänite on tallenteena Merikarvia-seuran arkistossa.

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Markku Bondfolk ja Aarre Österlund muuttivat aikuistuttuaan Merikarvialta. Aarre oli aluksi töissä Ruotsissa, mistä päätyi lopulta Porin Outokummun laboratorioteknikoksi. Markun tie kävi Helsingin kautta Poriin, jossa hän toimi Urho Tuomisella (UTU) työuransa viimeisinä vuosina myyntipäällikkönä. Markku on muutama vuosi sitten muuttanut Kasalaan, jossa harjoittaa kotitarveluoteista kalastusta.

Kalastajasukuja

Aarre: Isä oli syntynyt 1913 ja hänen veljes Aulis oli syntynyt 1910. Hän kalasteli täällä **Kasalassa** vuoteen 1958 saakka, ko isä muutti sillon täältä pois, ko äiti kuoli. Aika monessa sukupolvessa meillä on kalastettu, koska isoisä oli ammattikalastaja, Oskar Österlund, syntyjään Stenbacka. Muutti sitte sukunimensä 1930-luvun vaihteessa.

Aarre: Kotona kalastettiin *rääkiverkoilla* eli *ajoverkoilla* kalastusta taikka sitte oli *pesäkalastusta*. Sillon ko oltiin *ajoverkoilla* ni tietysti *paatti* oli verkon päässä kiinni. Aamuyöllä tultiin rantaa, ni sitte tuli naisekki sieltä navettahommista, ni siinä *pudisteltii* silakat verkoista ja sitte *pistettii* pata kivenkoloo porisemaa, *silakat, perunat ja laitettiin pippurit*. Mitä meillä kalastettiin ni se oli *silakkaa, siikaa ja lohta* riippuen vähä vuodenajasta. Lohta myöhemmin syksyllä ja sitte keväällä.

Markku: Mun pappa oli Rantalan Eero (1904-1966), jonka äiti oli Tornikosken Matilda **Härkmerestä**, oli niinko ennen miestä, että oli niinko yksinhuoltotapaus. Äitini on syntynyt **Kasalas**, Marjamäen Eeliksen paikas, sitte ne muutti **Köörtilää** joksiki aikaa ja sitte **Trolssii**. Äiti löysi sitte löysi tämän Rantalan Jannen ja sitte pappaniki sukunimi muutettiin Rantalaks. Mä luulen, että Janneki oli siihen aikaan kalastaja. Eero-pappa kalasti siikaa ja silakkaa vuoden *kiertokulun* mukaa. Ja sitte ko tuli talavi ni ne oli *hylykijäis*. Mummulas kalastettiin silakkaa verkoilla. Muistikuva on, että *rantahuonees* oli *rysä* mikä oli kaks metrii halkasija. Eero kalasteli sotaa asti ja sodan jälkeen oli muurarina ja kirvesmiehenä. Mä olen ollu paljo Rantalan mummulas (Trolssissa) paljo ennen kouluikää. Sielä oli paljo äidin sisaruksia, mä oli sielä opettelemas sosiaalisuutta. Mut lähetettiin sinne meijeriautolla.

Kalakauppaa

Aarre: Ennen vanhaan täällä Kasalassa oli kaksi suolaamoaa, **Teiskerin** nokassa oli toinen, se oli OTK:n suolaamo ja tässä lähempänä kalasatamaa oli isompi SOK:n suolaamo. Tämä **Kummelkrunnin** suolaamo oli rakennuksena suurempi. Ei ne ollu pitkäaikaisia suolaamoita. Niistä vietiin kalaa talvisaikaan hevosella ja avoveden aikana paateilla.

Aarre: Ehkä sitte 50-luvulla alko pääsemää tänne autolla, mutta sillonki niitä joutu lykkäämää. Kalakauppiat alako vasta sitte käydä ko kunnon tie tuli. Sitte kaloja alettiin tuomaa Kummelkrunnii. **Korsgrunnin** rantaan tehtiin tie vasta 1970-luvulla. Aluks vietiä kalaa sinne Korsgrunnin rantaan, missä oli liki Westerbackan Einolla paikka. Einolla ko oli kuorma-auto ni hän laitto tien sinne. Siellä kävi sitte Mäkisen tai Virtasen auto (porilaiset kalakauppiat) ostamassa.

Aarre: Luotosen ja Uusi-Rantasen, Etelämäen Vikin ja meidän rannasta, **Österlundista**, kalastettiin. Täältä ainaki lähädetiä viemää **Krookkaa** silakkoita. Joskus ne oli ihan sillain *paatis* tai sitte ne oli *laatikois*. Joku lähti viemää silakkaa **Merikarvialle** (1950-luvun loppupuolelle saakka). Yhydellä paatilla lähädetiä viemään kaikkien kalat, joskus kahadella paatilla, jos oli paljo kalaa. Ei ollut vuorotteluperiaatetta, vaan se lähti, jolla oli muutoinkin asiaa kauppaan ja kirkolle. Kalat oli laatikoissa, laatikot oli merkitty niin, että tiesi kenen kalat oli. *Silakat* vietii Krookkaa, sielä oli suoriaki ostajia, mutta aika paljo vietii Dernjatiinin savustamoo. *Verkkokala* oli se mitä Dernjatiinin veljekset mielukkaamiin *savusti*, koska se oli tasakokosta. Samalla käytiin Sevion eli Snellmannin kaupassa. Naisväki oli laittanu listan, tuotii sieltä tavaraa. Sieltä ostettiin makkarat ja jauhot, mitä tarvittiä. Oli joskus pyöräki nostettu *ruumaa* ja käytiä keskustas postiasioilla. Mutta sillon joutu usein vartoomaa, koska ne aukes myöhään.

Aarre: Jos oli sen verran vähä kalaa, ettei ruvettu ajamaa tonne (Krookkaan), ni vietii Ojalan linja-autolle, seittämän autolle, jos oli vaa yks kaks laatikkoo silakkaa. Hevosella vietii siihen. Pantii linja-auton katolle. Melko kypsiä oli, ko kaupunkii pääsi kesäaikana. Sinne oli tehty semmonen lava sinne katolle, se olis valunu muuten pitkin kylkiä ja sivuja. Sinne linja-auton katolle ne jäi, että sai pestyy ne sielä kaupungis. Ennen kalalaatikot oli linja-auton takahäkis, ni sillon se oli kivan näköstä ko soratietä mentii Ahlasten kautta. Kyllä siellä oli hivenaineita joukos. Ko ne ajo sieltä, ni valu rasvaa ko kalasta tulee ja iso parvi paskakärpäsiä peräs, ko autot meni. Mä muistan ko Vesterbackan Juhani osti moottoripyörän ja kävi kalakauppaa sillä ja ko kova ajomeininki päällä sillai, ni nuo mammat sitte otti Juhaniin puhuttelu, ettei sillai saa ajella, että kohta on muuten edes hauta nuorelle miehelle. Ni Juhani sano niille, että kyllä tämä jo haudalta haisee. Ko kärpäsiä oli niin paljo.

Markku: Ko mä rupesin kouluu käymää **Ylikyläs**, ni niitä kalalaatikoita tuli matkan varrelta, Rantasen poijjilta, Jallulta, niitä tuli sitte pitkin matkaa. **Riispyys**, Trolssis ja **Pohjanrannalla** ja jatkuvasti vaa. Ehtoolla ko auto tuli takasin ni Kuusisen Jallulla (linja-auton kuljettaja) oli sitte pieni tilipussi jokakikisille. Kyllä täyty olla tavallinen kyky (linja-autokuskilla), kuka tuotti lääkkeitä, kuka mitäki.

Aarre: Täällä ko ei ollut sähköjä näillä rannoilla, tarvittiä niitä akkuja, märkäparistoja. Niitä lyötii kans Jallulle mukaa.

Markku: Kuusinen oli sanonu, että erikoisin mitä hän joutu tuomaan oli, ko Ämttöön Franssilla oli lasisilmä, ko se oli menny poreimii. Se otti sen ja sano, että tuo semmonen (**Porista**) ja anto rahan mukaan.

Aarre ja Markku: Täällä on ollu paljon ennen sotia Puujalka-Aksulla (Akseli Aallolla) **kaljaasi**, millä *seilas*. Aallon Matin isoisän kaljaasi oli **Predikstoolissa** usein ankkuroituna. Monta vuotta sitten siellä oli *rengas* missä kaljaasi oli kiinni. Siinä on jäljellä enää reikä. Hän toi kaljaasin siihen suojaa, vei ja toi tavaraa **Kristiinankaupunkii** ja Porii, lähinnä kauppatavaraa ja vei varmaan kalaakin. Hänen poikansa Aallon Alli kuoli talvisodassa, oli tällä kylällä ensimmäinen sankarivainaja.

Syndeskeri

Aarre: Vuoden 1925 tienoilla tuli kärrytie **Sydeskerii**, mutta ei vielä rantaa asti. Tänne alko pääsemää autolla vasta 50-luvulla. Elämä oli hyvin rankkaa, ko puhutaan syndeskeriläisistä kalastajista, niillä oli pieni navetta, kesäsin oli heinäkorjuuta ja kalastusta, oli päivätyötä ja piti yötyötä tehdä. Se oli rankkaa aikaa. Jäi aika lyhkäseks se nukkumine, sillon kesäaikana. Ehkä parhaiten juur sillon sai nukkuu, ko oltii **rääkimeres** ja verkot oli meres sen neljä tuntii. Sitte taas tultii maihin ja lähädettiin viemään kalat **Merikarvialle** (paatilla), ni kello oli äkkii kymmenen, ko oltii taas täälä takasin. Sitte oli navettahommia, naiset teki navettohommat.

Markku Bondfolk ja vasemmalla kookas Preedikstoolin siirtokivilohkare. Kuva: Pekka Salmi.

Aarre: Ei hevosia siihen aikaan paljo ollu. Niinko **Luodoillaki**, misä Luotosen pojat Artturi ja Johannes asu, ni sinne oli hommattu kaikki hevosvälineet mitä tarvittiin. Meiltäki Aakusti (hevonen) uitettiin sinne, sinne ylitte vaa, pelkät suitset oli päässä ja riimu, sielä sitte asetettii. Siellä oli sitte kaikki mitä tarvittii maan kyntämiseen ja äestämiseen. Heillä oli luodossa äkeet ja mullitusvehkeet. Luotoset ja Marjamäen Leander kulki **Langrevelin suntista**, mutta myös riispyyläiset käyttii samaa reittiä **silakkameree** mentäessä. Se oli oikastaan ainoo reitti **Lankoslahdelle**, ellei kiertänyt **Malskeria**.

Halkorahtia

Aarre: Meidän isä ajo halkorahtii hevosen kans talavisin. Samanlailla hyvin monet **Kasalasta** niinko Aakan Leoki. Ja Matti (Aalto, ammattikalastaja) kulki sitte mettätöis ja Marjamäen miehet. Se oli nimenomaan puutavaran ajoo. Siihen aikaan *paperipölkky* oli metrin mittanen, *lamuskoille* lastattii ja vietii ja sitte oli tukkeja.

Markku: Siihen aikaan Suomi lämpes haloilla. Vapo osti halkoja. **Storkrunniiki** ni ne ajo Kasalan rajalta, tuotii alamäkee tänne ja täältä sitte kaljaaseilla **Tukholmaa** asti. Talavella ajettii Storkrunnii ja pinottii. Ja puutavaraa soudettii kesällä Lankoslahdelle. Kaljaasit oli **Lassaskrunnis** ja **Kristiinankarilla** on lastattu paljon ja **Nuortenniemen** niemee ajettii haloot. En tiedä sitte kuinka pitkälle ne sitte ne kaljaasit pääsi.

Kalakämpät

Aarre: Haartilla (Juho Bernhard Aaka) oli **Hamskerissa** kalakämpä ainakin 1940- ja 1950-luvuilla. Sama kämpä on sielä vielä, mutta rustattu. Hällä oli nuorempana maanviljelystä, mutta ko vaimo kuoli ni hälle tuli muita harrasteita. Ko *pikkupaateissa* ei ollu siihen aikaan moottoireita, ni ei viittitty soutaa kotio takasi yäks. Ni jäätii sinne niinko **Räyskerii** ja Hamskerii. Siinä oli hyvät *ahavenpaikat*, isoja ahavenia tuli. Vesi kierteli (salmien välissä) varmaan sillai, että ahavenilla oli hyvät ruokapaikat ja *kutupaikat*, mutta ei saanut virrata, että pääsi kalastamaan. Haartilla oli myös *kalanviljely*, Hamskerin rannoilla, hän viljeli haukee.

Markku: Trolssilaiset, niinko mun pappani Eero Rantala kalasteli **Sandskerista siikaa**. Hänen rantahuoneensa oli **Kosooran niemen** kärjessä. Sandskerissa oli Trolssin ja **Pohjanrannan** kalastajilla tukikohta. Mun käsittääkseni siellä oli useampia kämppiä. Ennen toista maailmansotaa kylien nuoriso juhannuksena kävi Sandskeris, siellä oli isot kalliit, siellä tanssittiin ja ryypättiin. Niillä oli siihen aikaan teatteritoimintaa. Hugo Bondfolk oli viulustina, kekkerit ko kekkerit. Sitte oli Salmen Lauri, joka teki tauluja, asu Isotalon pikkumökissä. Hän oli etevä soittaja.

Eero Rantalan kala-astian leima.

Kuva: Markku Bondfolk.

Siikapesät ja -pussit

Aarre: Voisko *siikapussista* käyttää semmostaki nimee ko *killeri*. Se oli vähä samanmoinen ko pesä, että siinä oli siivet. Siinä oli *siivet* ja semmonen iso *nielu*. Ja sitte ko sitä ruvettii kokemaa ni sitte vedettii kiini se nielu. Sitte ruvettii ottaa kalaa, jokka oli sielä perällä. Sen takia sitä sanottii pussiks ko siinä oli pohoja. Siinä oli ensiks semmone pitkä *maalta päin vedettynä maa-aita*, joka ohjas sitä kalaa sinne ja kahadesta kulumasta *kiilat*, jokka meni sinne pussii päi. Se oli avonainen pussin suu minkä ne kalat ui sinne perälle. Sitte ko se *koettii* ni se *vedettiin ylös*, ettei ne kalat päässy sieltä pois. Se oli avonainen pussin suu, kyllä ne kalat olis päässy sieltä pois jos ne olis halunnu. Aita oli *ankkuroitu* molemmista päistä, siivet oli ankkuroitu, perä oli ankkuroitu yhdellä ankkurilla. Perässä oli vaan kolmiomallinen, rysä oli siis kolmiomainen.

Siikapesä oli kaikista yleisin. *Siikapusseja* rupes tulee 60-luvun alusta, saatto olla jo 1959. Siihen saakka oli vaa *siikapesiä*. 1970-luvun lopulla ei enää kalasteltu siikapusseilla. Siika oli vähä eri kokosta. Pussi oli aika *tiuhasilmänen*, joku kolme vitonen, ei sen silmää koskaa siika tarttunu. Sit se oli kuitenkin niin pinnas, ettei sinne ahvenet koskaa tullu. Ei lokeista nyt ihan semmosta harmii siikapusseissa ollu ko *siikapesille*, mutta kyllä siinäki joitakin pääsi raatelemaan, ko kala tuli enemmän pintaa ni niskassa ja kaulassa oli reikä, vaikka kala vähä eliki, oli *hakattu* sillai, että se oli huono myyntikala. Kyllä se sitte omaa käyttöö meni. Joskus me Auliksen kanssa jäimme päivällä *kytikselle* pussin vieree, ettei viititty välillä ajaa rantaa, ko lokit kävi niitten kimppuu ja *hakkas* niitä mielelläs sitte.

Markku: Mä olin Jallulle (Hjalmar Uusi-Rantaselle) 1960-luvulla soutamas, ko hällä oli pussi tossa (kotorannassa). Jallulla oli *kiikkustoolis* aina kiikari ja katteli.
—Jaaha *truuti!*. Nyt poika mennää!

Markku ja Aarne: Välii oli kymmenkuntaki siikaa yhydes *pussis*. Ko oli *silakankutuu*, ne oli niitten perää uinu ne siiat, ni sillon saatto olla kalaa. Pussit oli pyynnis koko kesän. Niitä laskettiin ennen juhannusta, tahdottiin saada kraavii.

Aarre: Täällä oli semmonen tyyli, että paikat arvottii Kasalan kalastusseuran jäsenten kesken ja ettei yks saanut pitää siikapyydystä samas paikas koko kesää. Ainako se otettii ylöös ja vaihdettii paikkaa ni ne *huollettii*. *Siikapussit* oli *pumpulilankaa*, vähä *färjättii* ja vähä tervaa joukkoo. Ainako täyty vetää ylöös ja vaihtaa paikkaa, se huollettiin välis.

Aarre ja Markku: *Siikapussit ja -pesät* oli semmosilla harjanteilla missä siika liikku niinko **Korsgrunninpodas**, **Honkopodas** ja **Syndeskerin podas** ja sitte mentii vähä kauemmaks, että puhuttii **Paikasta**. Siinä oli niinko kaks paikkaa, se oli tonne pohojosee, ne oli niinko josaki **Klockarpodalla**. **Pernalaakas** oli kans siikapaikka. Se saa nimensä varmaan kiven mallista, niinko perna olis veteen heitetynä. Siinä on kauhee kivi. Siinä on vieressä, ko olen luotaimella kattonu, ni siinä on kuus metrii vettä ja aika tasasta. Siinä lähellä on kans hyvä siikapaikka.

Uusi-Rantasen rantahuone Kasalan kalasatamasta nähtynä. Kuva: Juhani Mellanoura.

Aarre: Sitte on **Winterin laaka**, se on yksittäinen kivi, punagraniittinen kivi. Aikoinaan Tuomisen Kalle kävi **Kummelgrunnista** Winterin laakalla uimassa ja takasin.

Kevätkalastusta

Markku ja Aarre: Sillon ko olin kymmenvuotias, keväisin kalastettiin lahnaa. Sitte niitä suolattii. Sillon ko *rimpee* tuli ensimmäinen lehti ni täyty lähtee *lahnankudulle*. Se oli se kalenteri. Sen näki siittäki, sitte ko *rimmet* tärisi, ni porukkaa on liikentes. Tuo **Kasalan** jokisuulahti oli täynä kalaa, *norssista* lähtien. *Ruuhella* käyti, vettä oli puolmetrii. Ei sillon niistä kalastusoikeuksista välitetty niillä vesillä. Kellä vaa oli oikeus kalastaa. 50- ja 60-luvulla *lahnaa* vielä syötiin. Aallon Matti oli viimeinen kalastaja, hän *savusti* lahnaa, en tiedä myikö hän sitä.

Markku ja Aarre: Kaloja pyydettii ennen myös *kasseilla*. Täällä oli vähä niinko talottain *kassinpaikka*. Ne oli vähä niinko *mertoja*, siinä oli *nielu*... sinne meni *säynäät*, *lahanat ja hauet*... siinä oli *puuvyöt*, *lautakehikkoo*. Joku alako tekee *lautakehikkoo* ja sitte *katiskaverkkoo*, metalliverkkoo loppuvaihees. Isommat oli semmosia, että täyty kaks miestä nostaa. Esimerkiksi **Saltpruukin** lahdessa oli pieniä *kasseja*, ja siinä mikä menee maantien alta, se uoma, **Saltpruukinoja**. Haukee sieltä ainaki sai.

Lämmintä kalaa

Aarne: Se oli *lämmintä kalaa* ko sitä tuli kuumilla ilmoilla, kesä-heinäkuulla. Esimerkiksi **Pöksviikis** (Kasalan saaristossa) käytiin lämmintä kalaa ottamas, sen lahden sai suljettua verkoilla helposti. Lämpökalan pyynnissä käytettii *laskuverkkoja*, viikin suulle poikittain verkko ja sitte mentii

kahlailemaa tai sitte airoilla molskittii siellä perässä. Se oli kyseenalasta kalastusta, mutta kyllä sillä kalaa sai, ko kalat lähti sieltä karkuu.

Markku: Sitä harjoitti enemmän pojan vintiöt. Meillä oli sitte mökki, ni ko tultii mökille, ni äiti sano mulle, että käy ny kattomas jos saisit jotaki kaloja. Välii tuli, välii ei. Yleensä tuli, *lahnoja* ja *säynäitä*.

Amerikan kävijät

Siihen aikaan (1900-luvun alussa) mentii **Amerikkaan** niinko nyt käydään **Ruottis**. Täältä Kasalasta kävi melkein kaikki **Kanadas** tai Amerikas. Siellä kävi paljon naisväkeä. Ne tuli takasi, se oli semmonen seikkailu heillä. Erkkilän Jussi sijoitti kalastukseen ainaki kun palasi **Suomeen**. Hänen veljensä Niko osti kiinteimistöjä, mettiä ja peltoja sitä mukaan ko tuli myyntiin. Sitte oli Lännenkarin Armas ja Hanna, heki tapas toises siellä Amerikois. Heidän kävi vanhanaikasesti, ko he meni mukaan siihen propagandaa ko kommunistit piti sielä ja he meni Venäjälle. Ja heidät putsattii siellä aikalaila. Kuitenkin niin, että he pääsi sieltä niinko laillisesti pois ja he meni vielä uudestaan vähäks aikaa sinne Amerikkaan. Ei he omaisuutta sieltä saanu, mutta semmosen, että he eläkepäivät tos pärjäs. Hanna oli Luotosen Väinön äidin sisko. Väinö isä, Johannes oli Amerikassa, jossakin soittoporukas siellä. Klarinetti oli vielä siellä Luotoses.

Sireenin Vihtori

Markku: Uudenmäen Aksu ja Sireeni oli siinä porukassa missä pappa (Eero Rantala) on ollu. Ne kerto semmosen jutun, että ehtoisin ko ruvettii laittaa ruokaa, ni papalla oli *töpinävuoro* ja keitettii pernoita ja *hylykeenverestä veriplättejä* ja suolaa ja sitte joukkoo ruisjauhoja, että sai *plättitaikinan*. Ja sitte hän rupes paistaa. Sireenillä oli kova näläkä. Hän söi sitä mukaa ko paisto. Ko taikina alako vähenee, ni pappa alko ajattele, että saako hän lainkaa itte. Ni hän alako sitte laittaa *raakaks*. Sitte saivat muutkin syödä.

Aarre: Sanotaa, että kerran, ko Sireenillä oli *kiljuu* tehtynä, ni väki rupes sitä kovasti *verottamaa*. Sitte Vihtori otti neliskanttisen korkin pois ja pierasi reikään ja laitto sitten korkin takasi. Ei juatu enää sitä kiljuu.